

اخلاق حرفه ای پرستاران

دکتر سید احمد موسوی
دانشیار و عضو هیات علمی دانشگاه
28 آذرماه 1401

تعریف اخلاق

«اخلاق» جمع

.... «خُلُق» (بر وزن قفل) «خُلُق» (بر وزن افق) می باشد

خُلُق ← شکل و صورتی ظاهری.....

خُلُق ← صفات و سجایای درونی.....

.....

تعریف اخلاق

○ اخلاق صفاتی ← «مجموعه صفات روحی و باطنی انسان است»

○ اخلاق رفتاری ← «اعمال و رفتاری که از انسان ناشی می شود»

تعریف اخلاق

اخلاق

خلق

حالی است برای جان انسان، که او را بدون فکر و تأمل به سوی کارهایی بر می انگیزاند.

■

○ «اخلاق» هنگامی که کاری بطور مستمر از کسی سر می زند قطعا ریشه درونی و باطنی در اعماق جان و روح او دارد، آن ریشه را خلق و اخلاق می نامند

■

○ ابن مسکویه « می گوید: «خوی همان حالت نفسانی است که انسان را به انجام کارهایی دعوت می کند بی آن که نیاز به تفکر و اندیشه داشته باشد.»

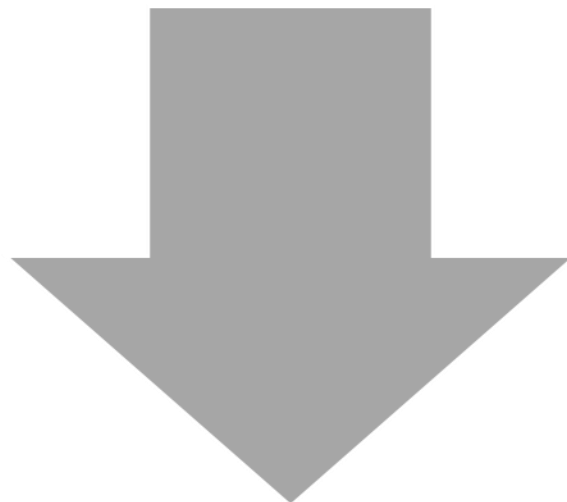
○ فیض کاشانی می گوید: « خوی عبارت است از هیئتی استوار با نفس که افعال به آسانی و بدون نیاز به فکر و اندیشه از آن صادر می شود.»

- - اخلاق را به دو بخش تقسیم می شود : «ملکاتی که سرچشمه پدیدآمدن اعمال خوب که اخلاق خوب نامیده می شود، و آنها که منشا اعمال بد که اخلاق بد گویند»

تعریف اخلاق

آداب و رفتار پسندیده

آداب و رفتار ناپسند

- - علم اخلاق را چنین تعریف میشود : «اخلاق علمی است که از ملکات و صفات خوب و بد و ریشه ها و آثار آن سخن می گوید»

ما با این پرسشها مواجهیم: چه باید
انجام دهیم و چه نباید انجام دهیم؟ چه
نوع اموری خوب و چه نوع اموری
بدند؟ علمی که به تبیین و بررسی
این پرسشها می‌پردازد، علم اخلاق
است

معنا شناسی اخلاق

● در فرهنگ لغت

واژه Moral به معنای خلق و خو نسانی ، اما Ethics را يك سري قوانین و قواعد حاکم بر رفتار میداند، یعنی رفتاري که جنبه اجتماعي پیدا کرده و در ارتباط با فرد دیگری است و با وجدان یا قسمت اخلاقي شخصیت سروکار دارد. نظریه های پیرامون رفتار خوب و بد، درست و خطا بودن فعالیتها در آن خلاصه میشود.

اخلاق حرفه ای

- شاخه ای است که بر درخت اخلاق روییده است و برای درک درست آن اولاً باید اخلاق را شناخت و ثانیاً با توجه به شرایط و فضای هر حرفه خاص، اخلاق حرفه ای ویژه آن حرفه را تبیین نمود. میان همه شاخه های اخلاق حرفه ای، اخلاق پرستاری از جایگاه خاصی برخوردار است و این بخاطر جایگاه خاص و متعالی است که حرفه پزشکی دار است.
- گفته اند شرف هر علمی به شرف موضوع آن است و در عالم هستی شریف ترین موضوع «انسان» است.

اخلاق حرفه ای

«لقد خلقنا الانسان في احسن تقويم» سوره تين آيه 4

انسان خوش ساختارترين پديده و آفريده خداوند است . انسان موجودی است که خداوند او را ، به تعبیری زیبا و کنایه وار ، با دو دست خویش آفريده است

«قال يا ابليس ما منع ان تسجد لما خلقت بيدى» سوره ص ، آيه 75

بنابر اين هر علمی که به نحوی از انسان سخن ميگويد ، شريف ترين علم است .

تعریف اخلاق

شرف هر علم به
موضوع آن است.

تعریف اخلاق پرستاری

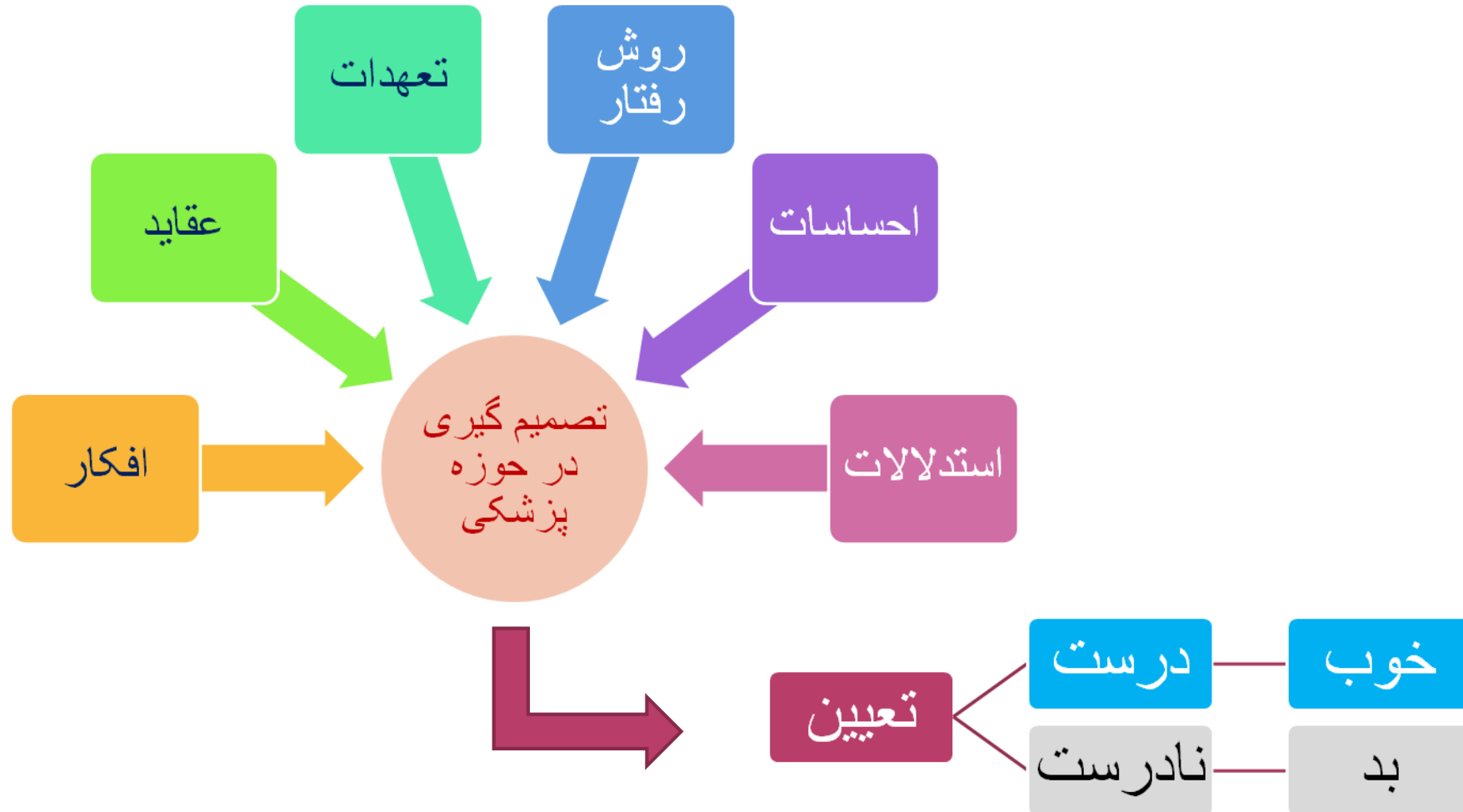
● اخلاق پرستاری به زبان ساده یعنی اخلاق
در صحنه عمل در حرفه پرستاری می
باشد.

تعریف اخلاق حرفه ای

● علمی است که موضوع آن، مجموعه آداب و رفتار پسندیده یا ناپسندی است که صاحبان مشاغل علوم پزشکی باید مدنظر قرار دهند

● علمی است که به رابطه بین تیم پزشکی و بیمار و همکاران توجه جدی دارد

تعریف اخلاق حرفه ای

■

● اخلاق حرفه ای پرستاری:: شاخه‌ای از اخلاق کاربردی بوده و به مجموعه رفتارها و کردارهای انسانی و حرفه‌ای مورد انتظار از یک پرستار در انجام وظایف پرستاری گفته می‌شود. این رفتارها و کردارها باید به صورت ویژگی‌های فردی در برقراری ارتباط با بیمار، بستگان و همراهان بیمار، همکاران، محیط کار، جامعه، حکومت، و دیگر موارد نمود پیدا کند.

- - **اخلاق حرفه‌ای** یعنی افراد شاغل در موقعیت‌های حرفه‌ای از مهارت‌ها و دانش خود برای انجام کار بهره می‌گیرند. این افراد قادر به قضاوت، اعمال مهارت‌ها و دانش و **تصمیم‌گیری** بر اساس دانش خود در شرایطی که عموم جامعه به دلیل نداشتن این دانش و مهارت قادر به این کار نیست هستند. چگونگی استفاده از این دانش و مهارت در هنگام ارائه خدمات به جامعه یک مسئله اخلاقی و موضوع اخلاق حرفه‌ای است.^[۱]

● اخلاق حرفه‌ای که در واقع متعهد شدن انرژی ذهنی، روانی و فیزیکی فردی یا گروهی است در جهت بهبود توانایی های افراد گروه که در راستای هدف مشترک و توسعه گروه صورت میگیرد. یکی از قدیمی‌ترین نمونه‌های اخلاق حرفه‌ای سوگندنامه بقراط است که امروزه نیز پزشکان برای تعهد به آن سوگند یاد می‌کنند.

نظریه و مکاتب اخلاقی

● نظریات مطرح در فلسفه اخلاق به 3 حوزه تقسیم میشوند :

1-فرا اخلاق Meta Ethics

2-اخلاق دستوری یا هنجاری Normative Ethics

3- اخلاق کاربردی Applied Ethics

- - فرا اخلاق، علمی است که به تحلیل فلسفی معنا و ویژگی **زبان اخلاقی**، مانند: معانی «خوب» و «بد»، «درست» و «نادرست» می‌پردازد. ما در فرااخلاق بیشتر با معنای واژه ها مثل «خوب» سر و کار داریم؛ یعنی آیا خوبی، چیزی است که در اشیاء می‌یابیم یا چیزی است که می‌توانیم، مانند: رنگ ببینیم یا مانند درد احساس کنیم.

■

● مباحث فرا اخلاق، به مباحثی مانند «خوب چیست؟» یا ارزش چیست؟ می پردازد. اخلاق دستوری مباحثی مثل «کدام فعل خوب است» را بحث می نماید.

● توجه مهم: صرف وجود تئوریهای اخلاقی، ضمانت نمی کند که مردم اخلاقی عمل نمایند. یعنی لزوما علم، منجر به عمل درست نمیشود.

نظریه ها و مکاتب اخلاقی

● در اخلاق هنجاری یا دستوری یا تجویزی در واقع اصولی که در فرا اخلاق به آن دست پیدا کرده ایم به ما می گویند که حال چگونه باید زندگی کنیم.

● اخلاق کاربردی که معطوف به حل مساله در مقام عمل است. مسائلی از قبیل تبعیض نژادی، تبعیض جنسی، حقوق حیوانات ... و اخلاق پزشکی مثل سقط جنین ، قتل ترحمی

.....

● هنگامی که به بررسی این نکته می‌پردازیم که چه نوع اموری «خوب» یا «بد» اند و یا وقتی تلاش می‌کنیم به طریق عقلانی به مجموعه‌ای از قواعد و معیارها دست یابیم که ما را در تشخیص اعمال درست از نادرست یا افراد خوب از بد یاری می‌دهد، به اخلاق دستوری یا هنجاری پرداخته‌ایم

نظریات فلسفه فرا اخلاق

1- طبیعت گرایی اخلاقی

2- غیر طبیعت گرایی اخلاقی یا شهود گرایی

3- غیر شناخت گرایی اخلاقی یا عاطفه گرایی

● طبیعت گرایی اخلاقی

- پیروان این نظریه اعتقاد دارند که همه گزاره‌های اخلاقی را می‌توان به گزاره‌های غیر اخلاقی بویژه گزاره‌های واقعی تحقیق‌پذیر یا اثبات‌پذیر تعبیر کرد؛ مثلاً وقتی می‌گوییم: «فلانی فرد بدی است»، می‌توانیم با اثبات این که او در رفتار شخصی‌اش ظالم، فریبکار و ترسو و... بوده و یا با اثبات این که اعمال و نتایج بدی داشته مشخص کنیم که او فرد بدی بوده است. (مور)

غیر طبیعت گرایی اخلاقی یا شهود گرایی.

پیروان این نظریه معتقدند که گزاره‌های اخلاقی را از طریق روند شهود اخلاقی می‌توانیم مشخص کنیم. هنگامی که می‌گوییم: «فلانی شخص خوبی است»، این گزاره مانند نظریه قبل، با تجربه و مشاهده اثبات‌پذیر نیست. با وجود این، می‌گوییم، این گزاره صادق است، زیرا بطور بی‌واسطه می‌توانیم ببینیم که صفتی از خوبی اخلاقی به این شخص تعلق دارد. (پالمر)

غیرشناخت گرایی اخلاقی یا عاطفه‌گرایی

در این نظریه گزاره‌های اخلاقی هیچ گونه واقعیتی را بیان نمی‌کنند و صرفاً بیانگر احساسات و عواطف شخصی افراد هستند طبق این نظریه چیزی به نام "درست" و "نادرست" در اخلاق وجود ندارد. وقتی کسی می‌گوید فلان کار خوب است یعنی او از آن کار خوشش می‌آید. او دوست دارد آن کار را انجام دهد. همچنین وقتی کسی می‌گوید فلان کار بد است یعنی او از آن کار خوشش نمی‌آید. او دوست ندارد آن کار را انجام دهد به عبارت دیگر طرفداران این نظریه از "خوب" و "بد" تعریفی روانشناختی ارائه داده و عناصر عاطفه‌گرایانه را وارد حوزه‌ی اخلاق نموده‌اند

■

○

اگر کسی امروز صادقانه احساسش را بیان کند و بگوید که فلان کار خوب است و فردا هم واقعا صادقانه احساسش را بیان کند و بگوید همان کار بد است. کدام یک صادق و کدام یک کاذب است؟ اگر شخصی بگوید کشیدن سیگار خوب است. و شخصی دیگر بگوید که کشیدن سیگار بد است. این دو هیچ اختلافی با هم ندارند هیچ تعارض و تناقضی هم در کار نیست و هیچ یک نمی تواند نظر دیگری را نادرست بداند چون هر یک احساس (دیوید هیوم) . خود را صادقانه بیان کرده است

•

○ اگر کسی می گوید: «دزدی خوب است» و شخص دیگری می گوید: «دزدی بد است»، این امر شبیه «هورا» و «اف» برای دزدی است. خوبی و بدی، بیانگر احساس رضایت و یا عدم رضایتند

فلسفه اخلاق دستوری

وظیفه گرایی

نتیجه گرایی

...

فضیلت گرایی

مکاتب و نظریه های مطرح در فلسفه اخلاق دستوری یا هنجاری:

1- نظریه های اصالت وظیفه (وظیفه گرا) Deontological Theories

2- نظریه های اصالت نتیجه (غایت گرا)

Teleological Theories

3- نظریه مبتنی بر فضیلت

Virtue Theory

4- تئوری مبتنی بر اصول: چارچوبی برای تحلیل های اخلاقی

Principle –Based Ethics

مکتب وظیفه گرا

- طرفدارن این دیدگاه، معتقدند که ویژگیهای خود عمل، قطع نظر از میزان نتایج مثبتی که در پی می آورد، می تواند آن عمل را صواب و لازم نماید. مثل مراقبت از فرزندان
- در این نظریه اعتقاد بر این است که ویژگی های معین خود عمل، دارای ارزش ذاتی است .

■
● با نفوذترین تئوریسین طرفدار این مکتب ، فیلسوف کانت می باشد .

● 1- به عقیده کانت ، هر تئوری اخلاقی باید بدون توسل به اراده و خواست الهی توجیه پذیر باشد و از قوانینی که بشر برای خود قرار داده است مشتق گردد.

● 2- کانت احکام را به دو دسته ، احکام مقدم بر تجربه (حاصل تجربه بشر نیستند) و احکام موخر از تجربه (منتج از تجربه بشر)

-
- 3- بر مبنای مکتب کانت ،وظیفه ناشی از درک عقلی است
- 4- بر اساس مکتب کانت فرد الزام دارد که در هر وضعیت بر اساس یک اصل واحد عمل نماید و در موقعیت های مشابه،بدون توجه به زمان ،مکان یا فرد ،همان عمل را انجام دهد. او این اصل را امر مطلق می نامد.

- - بعنوان مثال ، رازداری یک اصل صحیح اخلاقی است که همیشه باید اجرا شود . کانت می گوید تکلیف به ما دستور میدهد که قانون اخلاقی را بصورت امری مطلق انجام دهیم نه امری مشروط .

کانت

کانت معتقد است تنها کاری متصف به صفت اخلاقی
است که اختیاری و موافق با قانون باشد و با انگیزه احترام
به قانون و انجام وظیفه صورت گیرد .

■

● کانت بعنوان مثال راست گفتن را به این سبب خیر می نامد که هر انسانی رعایت آنرا برای خود و انسانهای دیگر واجب می شمارد، مشروط به اینکه **منافع دنیوی یا اخروی مترتب بر آن رعایت نگردد**، بلکه صرفاً در راه این هدف انجام گردد که راست گویی وظیفه همه آدمیان است .

به نظریه کانت انتقاداتی شده از جمله اینکه افرادی که واجد این شرایط باشند، بسیار نادرند و یا اینکه چه بسا راستگویی هایی که موجب قتل بیگناهی میشوند. کانت در پاسخ به این اعتراضات می گوید: **کمیاب بودن گوهر از ارزش آن نمی کاهد و اینکه ما با راست گفتن وظیفه خود را به نحو احسن انجام داده ایم و گناه قتل بیگناه بعهده کسانی است که مستقیم یا غیر مستقیم در این عمل شرکت داشته اند .** ما در اسلام معتقدیم که در مواردی نگفتن واقعیت که منجر به نجات جان انسانی شود میتواند اخلاقی هم باشد .

نظریه های اصالت نتیجه (غایت گرا)

- بر اساس این نظریه یک عمل اخلاقی زمانی صحیح است که فواید آن بیش از پیامد های منفی آن باشد. قائلین به این مکتب، بازشناسی باید ها و نباید ها، درست و نادرست ها و خوب و بد ها را با توجه به نتیجه کار تعیین می کنند و این که میزان خیر و شر مترب بر آن چه اندازه است .
- توجه: در این مکتب امور گوناگونی بعنوان غایت فعل اخلاقی مطرح شده اند مانند کمال، سعادت، لذت، و
- توجه: یک فرد غایت گرا محور مرکزی ارزش را نتیجه عمل می داند

زیر مجموعه های مکتب اصالت نتیجه

● الف-اخلاق خودگرا Ethical Egoism

- بر اساس این نظریه، یک عمل زمانی اخلاقی است که نتایج آن برای فرد انجام دهنده مطلوب باشد .
- معتقدین به این نظر، همواره در پی به دست آوردن بیشترین خیر و سود برای خود هستند .

● ب-اخلاق دیگرگرا Ethical Altruism

- این نظریه ملاک اخلاقی بودن عمل را مطلوبیت برای دیگران (غیر از خود فرد) می دانند. بر این اساس انسان باید تا حد امکان منافع دیگران را بر منافع خود ترجیح دهد

● ج-نظریه سودگرا یا اصالت سودمندی Utilitarianism

بر اساس این نظریه یک عمل از نظر اخلاقی وقتی صحیح است که برای هر کس سودمندی بیشتری داشته باشد یا به عبارت دیگر، بیشترین سود را برای حداکثر افراد جامعه در بر داشته باشد. این نظریه در اخلاق پزشکی بیشترین کاربرد را دارد.

4- نظریه انزوا طلبی کلبیون

(وجه تسمیه کلبیون، که در حدود چهار قرن قبل از میلاد در یونان زندگی می کردند، این است که معتقد بودند انسان برای تعالی خود باید مانند کلب (سگ) آزاد و رها زندگی کند . دیوجانس از چهره های معروف این نظریه است .

-
- این مکتب بر اساس بدبینی به جهان و زندگی اجتماعی بنا نهاده شده و پیروان آن معتقد بودند که تعلق انسان به خارج از خویش و دلبستگی به دنیا توأم با بدی ها و ناراحتی هاست ،موجب سلب آرامش میشود و لذا انسان باید از ماورای خود ،اعم از خانه و خانواده و دوست و همسایه دل برکند و راه عملی آن اجتناب از امور دنیوی است .اشکالی که در این مکتب وجود دارد این است که نظام علل و زندگی اجتماعی را شر می داند ،در حالیکه ضرورت و بدی های زندگی اجتماعی ،معلول رفتار آدمیان هستند .از سوی دیگر این نوع انزوا و ترک نعمت های دنیا،انسان را از کمالاتی که باید در سایه زندگی اجتماعی حاصل شوند،محروم می کند و نوعا این دیدگاه با زندگی منطقی در عالم سازگار نیست.

■

● 5-مکتب زهد گرایى رواقیون :

● وجه تسمیه رواقیون این است که زنون (بنیانگذار این مکتب) در ایوان سرپوشیده ای که به زبان عربی رواق نام دارد تدریس می نمود . رواقیون معتقد به نوعی وحدت وجود بودند و حوادث این جهان را قضای حتمی الهی می دانستند و می گفتند که انسان تنها با عقل خود می تواند اراده اش را تغییر دهد که به چیزی دل ببندد یا نبندد. پیروان این مکتب ، حوزه خیر و شر اخلاقی را فقط در درون ذات انسان می شناختند و می گفتند برای این که دلبستگی برای انسان حاصل نشود ، باید با تقویت اراده در رد و طرد لذات و شهوات کوشا باشد .

■

● در اسلام دنیا در جایی مذموم میشود که با کمالات معنوی و اخروی منافات داشته باشد و برای اولیای خدا آنچه مذموم است حب دنیا است که نوعی شرک در محبت خداوند است. قضای الهی نیز به این معنی است که هر پدیده ای در جای خودش بر طبق قانون علت و معلول تحقق پیدا می کند و اراده انسان نیز، که جزئی از اجزای علت تامه حوادث است، تاثیر کامل در پیدایش حوادث دارد، یعنی قضای حتمی الهی با اختیار انسان منافات ندارد.

■

● 6- مکتب های اخلاقی سقراط و افلاطون و ارسطو
وجه مشترک اشتراک تقریبی این فلاسفه و پیروانشان ، تقریباً این است
که کمال و سعادت انسان را به عنوان ریشه همه اخلاق فاضله معرفی
وبه آنها تکیه کرده اند . **سقراط و شاگردش افلاطون ، عقیده داشتند که**
برای رسیدن به کمال باید حقایق را شناخت . آنان راه عقلایی رسیدن به
فضایل اخلاقی و تشخیص مصالح و مفاسد را **حکمت آموزی** می
دانستند . **ارسطو** شاگرد افلاطون از این نظریه انتقاد میکرد و علم را علت
عمل نمی دانست . وی در کتاب «اخلاق نیکو ماخوس»

-
- **ملاک خیر را سعادت** و سعادت را خواست فطری همه انسان ها و فضیلت اخلاقی را در گرو هر آن چیزی می دانست که به این هدف فطری انسان کمک کند. این فیلسوف سعادت را هدفی نمی داند که انسان پس از گذراندن دوران عمر به آن دست یابد بلکه معتقد است که سعادت در رفتار انسان و فعالیت زندگیش پدید می آید و با زندگی توأم است .

اشکال مکتب نتیجه گرا

- بزرگترین اشکال این مکتب «بسیاری از نتایج اعمال، در زمان انجام برای فرد مشخص و آشکار نیستند»

مکتب مبتنی بر فضیلت Virtue Theory

- بر مبنای این مکتب، اخلاق شامل قوانین کاملاً مشخص و تعریف شده برای رفتار است. مثلاً: محکومیت دزدی و قتل انسانها.
- سقراط، افلاطون و ارسطو، مهمترین قایلین به این مکتب می باشند. سقراط به اصول مابعد طبیعی اعتقاد داشت و این اصول را مطلق و ابدی می دانست و این اولین پایه تاسیس اصول اخلاقی مطلق بود.

فلسفه اخلاق - اخلاق هنجاری

سقراط

افلاطون

ارسطو

افلاطون

عقل	غضب	شهوت
-----	-----	------

فلسفه اخلاق - اخلاق هنجاری

شهوویه

شره

عفت

خمودی

غضبییه

تهور
(بی باکی)

شجاعت

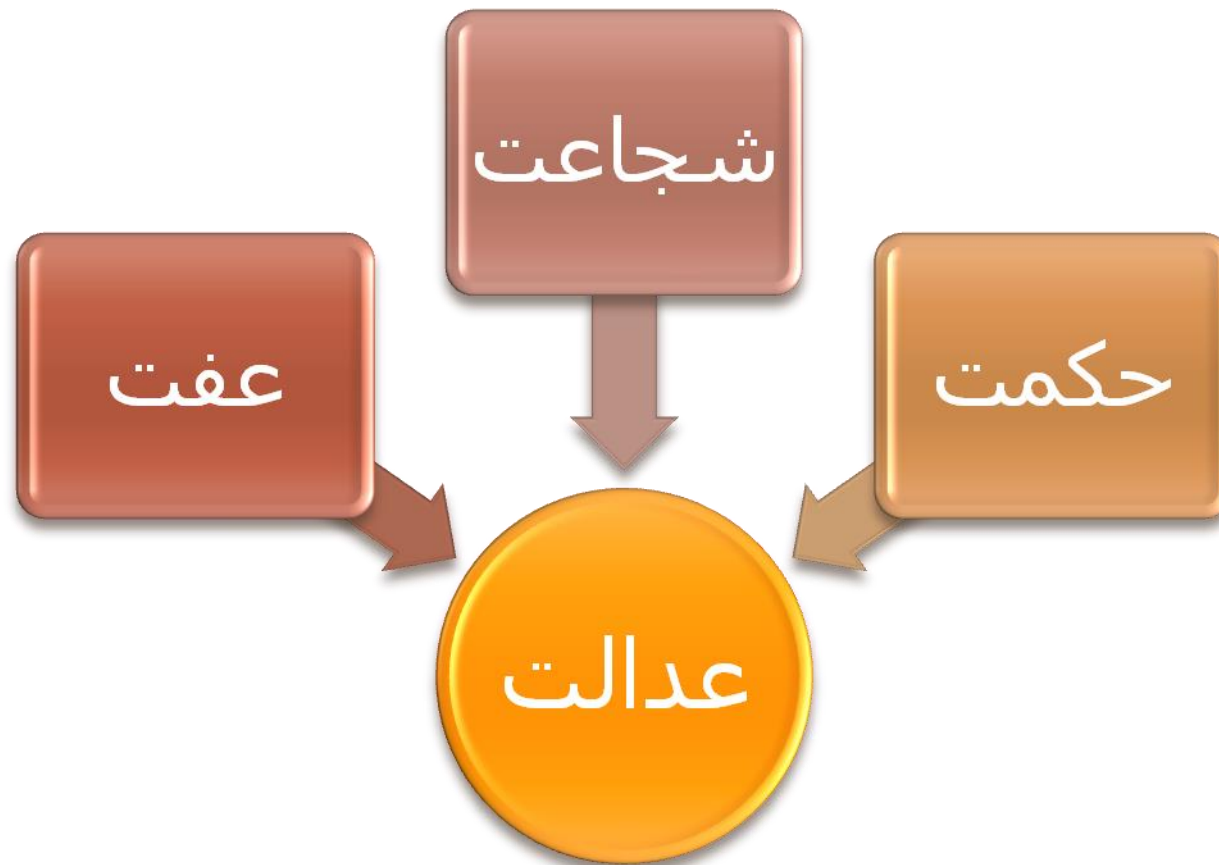
جبن
(ترسوئی)

عاقله

جربزه

حکمت

سفه
(کودنی)

- - افلاطون شاگرد سقراط، انسان را دارای قوه **شهوت**، **غضب** و **قوه عاقله** می دانست و همچنین فضایل عفت، شجاعت و حکمت بر می شمرد و معتقد بود هر گاه کسی متصف به این سه ملکه اخلاقی آخر شود، فضیلت چهارمی را واجد خواهد شد که «**عدالت**» نام دارد. او این چهار فضیلت را اصل همه فضایل می دانست.

■

● از نظر ارسطو، چهار شرط برای محقق شدن فعل اخلاقی یا فضیلت لازم است: اعتدال، آگاهی کامل، اختیار یا آزادی و یقین فرد عامل به صحت عمل .

- - در دو نظریه اصالت نتیجه و اصالت وظیفه ، سوال این است که «چه باید بکنم؟» و حال آنکه در نظریه فضیلت مهمترین سوال این است که «چگونه فردی باید بشوم؟»

مکتب مبتنی بر اصول: چارچوبی برای تحلیل های اخلاقی

- اخلاق مبتنی بر اصول منسوب به بیوکامپ و چیلدرس
Beauchamp ,Childress ، : دارای چهار اصل عمده عبارتند از :

■

1- ارزش قایل شدن برای اختیار و استقلال فرد

Respect for Autonomy

2- وظیفه سودمندبودن

Duty of Beneficence

3- وظیفه عدم زیان باری و اضرار

Duty of Non-maleficence

4- ارزش نهادن به عدالت

Respect for Justice

احترام به اختیار و استقلال فرد

- اصل احترام به اختیار فرد یا اتونومی، نیازمند این است که تیم درمان حقوق بیماران را در آزادی تصمیم گیری و بر مینای ارزش های اعتقادی خود محفوظ دارد. اتونومی ایجاب می کند قبل از هر اقدامی، با بیمار مشورت صورت گیرد و توافق او جلب شود. اخذ رضایت همراه با آگاهی از بیماران، رازداری و وفای به عهد، از جمله مواردی هستند که بیانگر اتونومی بیمار می باشند. مسلماً این موارد علاوه بر حفظ خود مختاری بیمار، توانایی تیم درمان را در کمک به بیمار بالا می برند.

- - احترام به استقلال فردی بیمار، مستلزم عدم فریفتن وی می باشد. همچنین رعایت زمان ملاقات بیمار، برقراری ارتباط مناسب، خوب گوش دادن به بیمار و دادن اطلاعات کافی به بیماران نیز ضروری است.

اصل سودمندی و عدم اضرار

- وظیفه سودمند بودن ، کاملاً با سنت معالجه، کمک کردن و شفا دهی مرتبط است. کادر پزشکی باید صلاحیتی شایسته داشته باشد زیرا که کادر پزشکی که مهارت‌های علمی و عملی ضروری را ندارند ، نه تنها بعید است به بیمار فایده رسانده شود بلکه ممکن است باعث ضرر رساندن به بیمار شود.

احترام به عدالت

- شامل 3 مورد می باشد :
- 1-توزیع منصفانه سرمایه ها
- 2-عدالت در رعایت حقوق مردم
- 3-عدالت در اجرای قوانین قابل قبول اخلاقی
- هر چند مساوات قلب عدالت است، اما چنانچه ارسطو گفته
«عدالت بیش از مساوات صرف است»

- - عدالت به این معنی نیست که بطور اجباری استاندارد واحدی برای مراقبت های پزشکی برای تمام افراد داشته باشیم بلکه به این معنی است که ما مسئولیت معینی را با شرایط معینی برای درمان بیماران بپذیریم و مصفانه به آن عمل کنیم و به علت تفاوت در دارایی ، موقعیت یا نژاد ، تفاوتی در خدمات قایل نشویم.

مکتب اخلاقی اسلام

- بطور خلاصه اصول فلسفه در اسلام را بشرح زیر عنوان نمود :
- 1- ارزش های اخلاقی مبتنی بر واقعیات عینی هستند و مفاهیم مختلف اخلاقی (مانند حسن و قبح، خیر و شر و باید و نباید) از این واقعیات عینی بیگانه نیستند و صرفا انشایی یا اخباری نمی باشد .
- 2- افعال اختیاری انسان (بعنوان علت) نسبت به نتایج آن (بعنوان معلول) ضرورت بالقیاس دارد و ضرورت نتیجه فعل است ، و ضرورت فعل را ایجاد می کند و باید و نباید های اخلاقی از این رابطه حاصل می گردد. مثلا صلاح جامعه که نتیجه رفتار عادلانه است موجب ضرورت آن فعل یعنی رعایت عدالت در رفتار میشود.

■

3- انسان دارای روحی است قابل استقلال و بقاء ، که در فلسفه از آن بعنوان مجرد روح تعبیر میشود و لذا با توجه به بقای روح که دیدگاه اساسی در اکثر ادیان الهی از جمله اسلام است ، یعنی حیات ابدی ، باید نتایج افعال ، از جمله افعال اخلاقی ، را با سعادت و شقاوت ابدی تعبیر کنیم

4- اصالت در انسان از آن روح است و انسانیت آدمی قائم به روح و بقای روح است

■

6-روح دارای حب ذات است و این حبی است پویا .میل به تکامل و کمال
است و اراده روح در جهت کمالش تبلور می یابد

■

7- میل روح به کمال بی نهایت است و وقفه پذیر نیست . به همین سبب انسان میل به کسب هر چه بیشتر کمالات را دارد و به هیچ حدی از آن قانع نمیشود .

8- تکامل روح در اثر افعال اختیاری و در سایه اراده است ، یعنی نتیجه افعال انسان هنگامی واقعا به روح تعلق می گیرد که این افعال از آگاهی و اراده سرچشمه گرفته باشند .

■

9- در روح از نظر شدت و ضعف وجودی مراتبی هست، که عالیت‌ترین آن مرتبه عقلی است. در هر یک از مراتب، شئون مختلفی برای روح وجود دارد. کمالاتی که برای روح حاصل میشود، به علت کثرت شئون، متنوع و مختلفند و با توجه به مراتب آن شدت و ضعف دارند.

10- کارهای ارادی بدن، اگر اختیاری باشند، یعنی دارای منشاء توجه نفس باشند، باعث کمال نفس در همان شان میشوند. نیت یا توجه نفس، که انگیزه افعال است، میزانی برای ارزش آن افعال به شمار میرود و موجب کمال نفس میگردد.

■

11-انگیزه نفس رابطه مخصوصی با نوع کار و کمیت و کیفیت دارد. انگیزه است که شکل و نوع و سایر مشخصات کار را تعیین می کند. شدت و قوت انگیزه، در شکل و قالب کار متجلی میشود، ولی هر انگیزه ای تنها یک شکل کار را اقتضا نمی کند. از هر انگیزه ای هم هر کاری سرچشمه نمی گیرد و هر کاری را هم نمی توان به هر نیتی انجام داد؛ مثلاً نمی توان با نیت نجات بیمار لاعلاج، به اتانازی یا تسریع در مرگ بیمار محتضر دست بزند

- 12- اگر کاری چند انگیزه در طول هم داشته باشد، ارزش کار تابع انگیزه اصلی است. بعنوان مثال، طبیبی که با انگیزه اصلی کمک به بیمار و رضایت الهی بر بالین بیماری حاضر میشود، ممکن است انگیزه دیگری مانند تامین زندگی از راه درست نیز داشته باشد، ولی ارزش کار طبیب با همان معیار انگیزه اصلی دیده میشود و علامت این نکته آن است که طبیب برای رفع نیاز دردمندان، حتی اگر نتواند او را به هدف های جنبی برساند، به انجام تکلیف و وظیفه خود خواهد پرداخت.

بر اساس اصل 12 میتوان نظر اسلام را در مورد ارزش های اخلاقی به این صورت بیان کرد:

● «ارزش اخلاقی فعل اختیاری انسان، تابع تاثیری است که این فعل در رسیدن انسان به کمال حقیقی انسان دارد»

بنظر میرسد که نقطه های مثبتی که در سایر مکتب ها وجود دارند، در اسلام رعایت شده است. اشکال مکتب هایی که محور افعال را لذت ها و منافع و سعادت فردی و اجتماعی قرار داده بودند این است که نه به نیت توجه داشتند و نه به لذت ها و منافع کلی انسان که کلیت زندگی او و حتی حیات پس از مرگ او را نیز شامل میشود.

- ضعف مکتب کانت هم این بود که هدف و نیت را تبعیت از قانون قرار داده بود. در مورد نظر اسلام نیز مشخص است که این نظر بر اصول جهان بینی اسلام قرار دارد.

■

بر اساس اصول شناخته شده جهان بینی اسلامی ، اولین اصل این جهان بینی «توحید» است ، که کمال نفس را در قرب الی الله تلقی می کند و اصل دوم آن «نبوت» است ، که از اصالت وحی در تعیین ارزش ها حکایت می کند و اصل سوم «معاد» است که گویای ابدیت نفس انسانی است. به عبارت دیگر، کلیه ارزش های اخلاقی اسلام از جهان بینی آن سرچشمه می گیرد و در سه اصل خلاصه میشود : **1- کمال حقیقی نفس در قرب به خداوند است 2- تبعیت از وحی در تعیین ارزش های اخلاقی اجتناب ناپذیر است 3- نفس انسانی حیات ابدی دارد.**

• برخی از مؤلفه‌های مهم در اخلاق حرفه‌ای عبارتند از:

• صداقت

• راست‌کرداری

• شفافیت

• مسئولیت‌پذیری

• رازداری

• بی‌طرفی

• احترام

پرستار و جامعه

- پرستار باید:
- در جهت ارتقای سلامت جامعه، پیشگیری از بیماری ها، اعاده سلامت و کاهش درد و رنج، کوشش کند و آن را رسالت اصلی خود بداند.
- مراقبت پرستاری را صرف نظر از نژاد، ملیت، مذهب، فرهنگ، جنس، سن، وضعیت اقتصادی، اجتماعی، مسائل سیاسی، بیماری جسمی یا روحی-روانی یا هر عامل دیگری ارائه دهد و در جهت حذف بی عدالتی و نابرابری در جامعه بکوشد.

■

- **مراقبت های پرستاری را با رعایت احترام به حقوق انسانی و تا حد امکان با در نظر گرفتن ارزش ها، آداب و رسوم اجتماعی، فرهنگی و اعتقادات دینی مددجو/بیمار ارایه دهد.**

- **به جامعه در زمینه های ارتقای سلامتی و پیشگیری از بیماری ها آموزش دهد و این را از مهم ترین مسوولیت های خود بداند. مراقبت پرستاری و آموزش استاندارد باید متناسب با فرهنگ، باورها، ارزش ها و نیازهای افراد ارایه شود.**

■

- به چالش ها و مسایل اخلاقی در محیط جامعه و محیط کار که قداست حرفه پرستاری را مخدوش می کند توجه و حساسیت داشته، در مواقع لازم راه حل و پاسخ مناسب را پیشنهاد دهد.

- ضمن همکاری و هماهنگی با سایر افراد، گروه ها و نهادهای اجتماعی جهت برطرف کردن نیازهای اجتماعی و رفع مسایل اخلاقی مطرح در حیطه مراقبت های سلامت تلاش کند.

- به گروه ها و افراد آسیب پذیر از قبیل کودکان، سالمندان، افراد دچار ناتوانی و معلولیت های جسمی، بیماران روانی و مانند آن ها توجه ویژه کند.

■

○ ضمن توجه به سلامت در سطح محلی، در راستای حصول اهداف سلامت در سطح ملی و جهانی نیز تلاش و همکاری کند.

○ در بحران ها و حوادث طبیعی همچون جنگ، زلزله، سیل، همه گیری بیماری ها و مانند آن ها مسوولیت ها و وظایف خود را با در نظر گرفتن احتیاطات لازم انجام دهد.

پرستار و تعهد حرفه ای

- پرستار باید:
- هنگام اجرای مداخلات پرستاری و تصمیم گیری های بالینی، مسوولیت های اخلاقی را همانند مسوولیت های حقوقی و حرفه ای در نظر بگیرد.
- در حد وظایف و اختیارات خود، در جهت فراهم آوردن محیطی امن و سالم برای مددجو/بیمار کوشا باشد.
- با حضور به موقع، انجام وظایف حرفه ای به نحو احسن، و ثبت دقیق و کامل مراقبت های انجام شده، امنیت مددجو/بیمار را تأمین کند.

■

- براساس استانداردهای حرفه ای حاصل از نتایج تحقیقات معتبر و شواهد موجود، بهترین مراقبت را به مددجو/بیمار ارائه دهد.
- تمامی مداخلات پرستاری را با حفظ عزت و احترام مددجو/ بیمار و خانواده ی او انجام دهد.
- حداکثر کوشش خود را برای حفظ اسرار بیمار، رعایت حریم خصوصی او، احترام به استقلال فردی و کسب رضایت آگاهانه، به عمل آورد.
- با شناسایی و گزارش خطاهای حرفه ای همکاران تیم درمانی از بروز صدمات احتمالی به مددجو/ بیمار پیش گیری کند.

■

- در صورت خطا در مداخلات پرستاری، صادقانه به مددجو/ بیمار توضیح داده، در هر شرایطی راستگویی و انصاف را سر لوحه کار خود قرار دهد.
- توانایی های جسمی، روانی، اجتماعی و معنوی خود را حفظ کند و ارتقا دهد.
- در جهت حفظ صلاحیت حرفه ای، دانش و مهارت های خود را به روز نگه دارد.
- توانمندی و دانش کافی برای مراقبت مؤثر و ایمن، بدون نظارت مستقیم را داشته، در برابر اقدامات خود پاسخگو باشد.

■

- به گونه ای عمل کند که اعتبار و حیثیت حرفه اش زیر سؤال نرود.
- توجه داشته باشد که از نام و موقعیت وی جهت تبلیغ تجاری محصولات استفاده نشود.
- از پذیرش هرگونه هدیه یا امتیازی از مددجو/بیمار یا بستگان وی، که ممکن است موجب معذوراتی در حال یا آینده شود پرهیز کند.

پرستار و ارائه خدمات بالینی

- - پرستار باید:
- خود را با ذکر نام، عنوان و نقش حرفه ای به مددجو/ بیمار معرفی کند.
- رایه مداخلات پرستاری را با احترام کامل به مددجو/ بیمار و حفظ شان وی انجام دهد.
- خواسته های مددجو/ بیمار را صرفنظر از سن، جنس، نژاد، موقعیت، وضعیت اقتصادی، سبک زندگی، فرهنگ، مذهب، باورهای سیاسی و توانایی جسمی او، مورد توجه و ملاحظه قرار دهد.
- مراقبت ها را مبتنی بر دانش روز و قضاوت صحیح پرستاری انجام دهد.
- ارتباطی همراه با ملاحظت در رفتار و کلام داشته باشد، به نحوی که با جلب اعتماد مددجو/ بیمار بتواند نیازها و نگرانی های بیمار را دریابد.
- قبل از انجام هرگونه مداخلات پرستاری، رضایت آگاهانه ی بیمار یا سرپرست قانونی وی را جلب کند. در همین راستا اطلاعات کافی در مورد اقدامات پرستاری را در اختیار بیمار قرار دهد تا بیمار امکان قبول یا رد آگاهانه خدمات مراقبتی را داشته باشد.

-
- هنگام ارایه يك محصول جديد يا بكارگيري آن در بالين، آگاهی کامل از خطرات احتمالي آن وسيله داشته باشد و همچنين اطلاعات لازم در مورد فوايد و مضرات استفاده از آن محصول را در اختيار مددجو/بیمار بگذارد تا امکان انتخاب آگاهانه براي وی فراهم شود.
- آگاه باشد هیچ کس حق ندارد به جاي يك فرد بالغ صلاحيت دار، رضایت دهد و در مورد کودکان، حق رضایت جزء مسوولیت هاي قيم قانوني است.
- جهت توانمند سازي مددجو/بیمار با توجه به طرح مراقبتي و برنامه ترخيص، به مددجو/بیمار و خانواده وي آموزش دهد.
- به طور استثناء، در مواقع اورژانس که اقدام درماني در اسرع وقت براي حفظ زندگي مددجو/بیمار ضروري است، بدون رضایت بیمار اقدامات لازم را شروع کند.

■

- در شرایطی که مددجو/بیمار قادر به اعلام رضایت نبوده، اطلاع از خواسته وی نیز امکان پذیر نباشد، بر اساس استانداردهای موجود و با در نظر گرفتن مصلحت مددجو/بیمار، مناسب ترین اقدام را برای او انجام دهد.
- برای بی خطر بودن مداخلات پرستاری احتیاطات لازم را بکار بندد و در موارد لازم این موضوع را با سایر اعضای تیم سلامت به مشورت گذارد.
- کلیه اطلاعاتی که در حین فرایند مراقبتی به دست آورده یا در اختیار او قرار می گیرد، را سر حرفه ای تلقی کند و مگر در موارد مجاز، بدون رضایت مددجو/بیمار در اختیار دیگران قرار ندهد.

-
- اطلاعات درمانی مددجو/بیمار را تنها برای اهداف مرتبط با سلامت (درمان، پژوهش) و در جهت منافع بیمار مورد استفاده قرار دهد. همچنین مددجو/بیمار را مطلع کند که ممکن است بخشی از اطلاعات پرونده با سایر اعضای تیم درمان جهت مشاوره درمانی در میان گذاشته شود.
- در مواردی که از اطلاعات مددجو/بیمار در زمینه های تحقیقاتی و آموزشی استفاده می شود باید با کسب رضایت وی بوده و انتشار اطلاعات بدون درج نام یا هر نشانی منجر به شناسایی، صورت گیرد.
- هنگام انجام هر مداخله پرستاری، به حریم خصوصی مددجو/بیمار احترام بگذارد.

- - در موارد عدم امکان خدمت رسانی ایده آل تا زمان برقراری برنامه جدید درمانی رایحه مراقبت را در بهترین سطح از توانایی ادامه دهد.
 - در شرایط اورژانس خارج از محیط کار نیز به رایحه مراقبت از بیمار یا مصدوم بپردازد.
 - در صورت نارضایتی مددجو/بیمار یا بروز مشکل، حق وی برای تغییر پرستار مسوول یا سایر مراقبان و درمانگران را محترم شمرده ، در حد امکان در جلب رضایت مددجو/بیمار تلاش کند.
 - در صورت اطلاع از موارد عدم رعایت استانداردهای مراقبتی، به مقام مسوولی که اختیار کافی برای اصلاح شرایط داشته باشد اطلاع دهد.

■

- هرگونه اعتراض و مشکل بیمار را به مسوول بخش گزارش دهد.
- از انجام اقداماتی که مستلزم زیرپا گذاردن اصول اخلاقی، قانونی و شرعی باشد حتی در صورت درخواست بیمار پرهیز کند.
- در بیمارانی که روزهای پایانی حیات را سپری می کنند، برای پذیرش واقعیت و برنامه ریزی مناسب برای برآوردن خواسته های بیمار، از جمله انجام اعمال مذهبی یا ثبت وصیت، کمک و همکاری کند.

پرستار و همکاران تیم درمانی

- پرستار باید:
- با اعضای تیم سلامت، مددجو/بیمار و خانواده وی، در راستای ارائه مؤثرتر و بهتر مداخلات پرستاری، همکاری و مشارکت کند.
- مددجو/بیمار یا تصمیم گیرنده جایگزین را در اتخاذ تصمیمات در مورد مداخلات پرستاری مشارکت دهد.
- دانش و تجربه حرفه ای خود را با سایر همکاران در میان گذارد.
- با تیم درمان ارتباط متقابل مبتنی بر اعتماد برقرار کند.
- با سایر پرستاران، اساتید و دانشجویان برخورد و رفتاری توأم با احترام داشته باشد.

-
- در صورت بروز هرگونه تعارض منافع در هنگام مراقبت از مددجو/بیمار ، با اولویت حفظ حقوق مددجو/ بیمار، آن را با همکاران ارشد و مسوولین خود مطرح و چاره جویی کند.
- با سطوح مختلف حرفه ای، از جمله سرپرستار، سرپرستار ناظر، مدیر پرستاری و روسای بخش، ارتباط حرفه ای توأم با احترام متقابل برقرار کند.
- در صورت مواجهه با هر نوع چالش اخلاقی برای تصمیم گیری با کمیته اخلاق بیمارستان مشورت کند.

■

- مدیر پرستاری باید:
- در تمامی ابعاد حرفه ای برای سایر پرستاران به عنوان الگو عمل کند.
- حداکثر تلاش خود را در جهت کسب اطمینان از انتقال اطلاعات لازم قانونی و اخلاقی به همکاران پرستار انجام دهد.
- شرایط لازم برای شرکت پرستاران در دوره های آموزش مداوم را فراهم کند.
- به منظور حل معضلات اخلاقی حین مداخلات پرستاری در صورت نیاز از مشورت افراد متخصص در زمینه اخلاق حرفه ای استفاده کند.

■

- بر اساس سلسله مراتب در راستای منافع مددجو/بیمار
همپای دیگر همکاران تلاش کند
- با هدف ارتقای کیفیت خدمات، حداکثر تلاش خود را در جهت
حفظ فضای مناسب کاری و افزایش انگیزه حرفه ای
پرستاران به انجام رساند.
- در فرایند ارزشیابی و ارتقای حرفه ای پرستاران، ضمن
رعایت استانداردهای حرفه ای و اصول اخلاق پرستاری، در
مجموعه خود منصفانه عمل کند.

پرستار، آموزش و پژوهش

- **مدرس پرستاری باید بیشترین تلاش خود را در جهت آگاه بودن از دانش روز و ارتقاء دانش و عملکرد اخلاقی خود به عمل آورد.**
- **رابطه استاد و دانشجو در محیط های علمی، آموزشی و تحقیقاتی، باید مبتنی بر شان و اخلاق حرفه ای توأم با احترام باشد.**
- **مدرس پرستاری باید در راستای ارتقاء دانش و مهارت دانشجویان و ارتقاء عملکرد اخلاقی و حرفه ای آنان تلاش کند.**

-
- در موارد استفاده از بیمار در آموزش دانشجویان، حقوق بیمار و ملاحظات اخلاقی مرتبط، باید به طور دقیق و کامل رعایت شود.
- در صورت عدم همکاری مددجو/بیمار یا خانواده وی در آموزش دانشجویان، نباید روند ارائه خدمات به او تحت تاثیر قرار گیرد.
- در راستای ارتقاء خدمات سلامت، کیفیت دوره های آموزشی پرستاران، راهنماها و استانداردهای موجود، باید به طور مستمر مورد بررسی و بازنگری قرار گیرد.

-
- در صورت فعالیت در حوزه پژوهش، پرستار باید ضمن گذراندن دوره های آموزشی لازم، از اصول و قواعد پژوهش مطلع و با راهنماهای اخلاق در پژوهش عمومی و اختصاصی کشوری آشنا و به آن ها ملتزم باشد.
- پرستار نباید از جایگاه حرفه ای خود برای متقاعد کردن مددجو/ بیمار برای شرکت در تحقیق استفاده کند.
- عدم پذیرش مشارکت در تحقیق از سوی بیمار یا خانواده او نباید روند آرایه مداخلات پرستاری را تحت تاثیر قرار دهد.
- پرستار بالینی باید برای ارتقای مهارت ها و ظرفیت های بالینی دانشجویان پرستاری و مامایی تلاش کند.
-